

Гончар О.Ю.

студент,

Науковий керівник: Данченко О.Б.

кандидат технічних наук, доцент,

Навчально-науковий Інститут магістерської підготовки

та післядипломної освіти Університету «КРОК»

УПРАВЛІННЯ ОПЕРАЦІЙНИМИ РИЗИКАМИ В БАНКУ

В сучасних умовах розвитку банківської діяльності гостро постає проблема управління операційними ризиками: щоденного виявлення, оцінки, аналізу, безперервного моніторингу та контролю операційних ризиків.

Вагомий внесок в дослідження проблеми управління операційними ризиками та шляхи вдосконалення системи управління операційними ризиками зробили такі науковці та практики, як: Г. Дрізен, М. Маккарті, Д. Гофман, Лобанов А.А., Крупка М.І., Балашова Н.С., Савченко О.Г., Дьяконов Г.І., Болгар Т.Н. та інші.

Окремі автори [2; 5; 10] вважають, що розвиток системи управління операційними ризиками повинен сприяти росту капіталізації банку, і в цьому є певне раціональне зерно. Їх заперечують інші [11; 12], які вважають що впровадження комплексу заходів з управління операційними ризиками є достатньо дорогим та з фінансової точки зору недоцільним.

Як свідчить практична діяльність банківських установ, на сьогодні немає можливості вирахувати капітальні резерви під операційні втрати (тобто, під можливі втрати, викликані реалізацією того чи іншого операційного ризику). В першу чергу, тому, що їх формування має відповідати вимогам Національного банку України, який здійснює регулювання та нагляд банківської діяльності, але досі чітких вказівок щодо необхідності та методів створення таких резервів банки не отримали, а застосування рекомендованих Базельським комітетом методів обрахування викликає багато питань. По друге, загальним місцем усіх можливих підходів є те, що жодний із них не пропонує прямої відповіді на питання, що стосується безпосереднього управління операційними ризиками: щоденного та безперервного моніторингу ризику, вироблення кваліфікованих управлінських рішень, втілення їх в реальність та здійснення контролю змін. Адже саме ця щоденна діяльність і являє собою основний інтерес. Крім цього, факт формування такого резерву не означає припинення банком з цього моменту будь-якої активності з управління операційними ризиками [4].

Операційний ризик-менеджмент стає важливою складовою сучасної практики управління ризиками в банках.

Найбільш важливі прояви операційного ризику відносяться до недоліків в системах внутрішнього контролю та корпоративного управління. Подібні недоліки можуть призводити до значних фінансових втрат внаслідок помилок, шахрайства або несвоєчасного реагування. Інтереси банку можуть бути піддані ризику будь-яким способом, наприклад, діями персоналу, що

перевищив свої повноваження або здійснив інакші ризиковані дії. Інші аспекти операційного ризику відносяться до глобальних збоїв в системах інформаційних технологій, а також таких непередбачуваних подій, як пожежі, аварії, катастрофи.

В наш час немає єдиного універсального визначення операційного ризику. Як правило, під операційним ризиком розуміють ризик прямих або непрямих збитків внаслідок недоліків в системах та процедурах управління, підтримки та контролю банківської діяльності (5).

Згідно Базельської угоди по капіталу [9] *«операційний ризик – це ймовірність настання втрат внаслідок недоліків чи помилок у внутрішніх процесах, в діях співробітників та інших осіб, в роботі інформаційних систем або внаслідок зовнішніх подій»*.

Процес управління операційними ризиками має охоплювати всі види діяльності банку, які впливають на параметри його ризиків та має бути безперервним процесом аналізу ситуації та оточення, в яких виникають операційні ризики, і прийняття управлінських рішень щодо безпосереднього впливу на ризики та рівень уразливості (експозиції) банку до таких ризиків.

Управління операційними ризиками спрямоване на попередження негативних наслідків, які можуть виникати в рамках поточної діяльності, і зорієнтоване на контроль за бізнес-процесами, за їх відповідністю вимогам безпеки. Наслідки прояву багатьох операційних ризиків можуть бути порівняно незначними, а ймовірність їх настання – достатньо високою. Але існує й більш складна категорія операційних ризиків, коли наслідки від їх реалізації для банківської діяльності можуть бути найкатастрофічнішими, але при цьому передбачити ймовірність їх настання дуже складно.

Банки повинні намагатися створити комплексну систему управління операційними ризиками, яка б забезпечувала надійний процес виявлення, оцінки, контролю та моніторингу операційних ризиків на всіх рівнях банківської діяльності, у тому числі з урахуванням взаємного впливу різних категорій ризиків, а також сприяла вирішенню питання конфлікту між необхідністю отримання доходу та мінімізацією ризиків [7].

До основних етапів управління операційними ризиками відносяться:

1. *Виявлення* (самооцінка ризиків профільними підрозділами, аналіз звітів внутрішнього та зовнішнього аудиту, збір інформації по операційним інцидентам);

2. *Вимірювання* (система ключових індикаторів ризику (KIP), аналіз періодичної звітності по операційним інцидентам, визначення капіталу під ризик);

3. *Моніторинг* (функціонування Операційного комітету, звітність по KIP);

4. *Зниження* (впровадження заходів зниження рівня ризиків за результатами оцінки, відслідковування виконання профільними підрозділами банку рекомендацій аудиту, встановлення лімітів та контрольних показників, страхування ризиків, погодження нових продуктів, регламентів, процедур на стадії їх затвердження, надання рекомендацій щодо необхідності внесення змін).

Основна задача операційного ризик-менеджменту полягає у послідовному, повноцінному та якісному виконанні цих етапів з метою

налагодження ефективної системи управління операційними ризиками в банку [6].

Особливе значення на початковому етапі функціонування системи управління ризиками має збір даних про реалізацію операційних інцидентів з метою подальшого аналізу кожного конкретного випадку реалізації, оцінки фактично понесених банком втрат, визначення природи та причин, котрі призвели в конкретній ситуації до виникнення операційного ризику, а також застосування методів контролю для уникнення операційних інцидентів в майбутньому.

Для налагодження процесу збору даних про операційні інциденти потрібні значні зусилля, які пов'язані як з опрацюванням методологічних аспектів ідентифікаційних втрат, із впровадженням інформаційної системи для обробки даних, так і з проведенням навчання персоналу на місцях. Адже ні для кого не є секретом, що примусити співробітника повідомити про операційні втрати – завдання не з легких. Значний адміністративний вплив в даному випадку тільки заважає, бо спричиняє або фіксацію тільки зовсім незначних втрат, що знаходяться нижче встановленого рівня ліміту, або втрати, розмір яких близький до катастрофічного, «середина» вибірки, що як раз і являє собою основний інтерес для аналізу, залишається прихованою від спостерігача [8].

Саме тому важливе значення при роботі із операційними ризиками має культура управління ризиком в банку.

Основну роль в роботі з ризиками, в тому числі операційними, відіграє ризик-менеджмент. Але виходячи із специфіки операційного ризику, такий підхід не зовсім вірний. Так як за своєю природою операційні ризики пов'язані із внутрішньою діяльністю банку, то управління ними не можна передати в руки декільком співробітникам. Ризик-аналітик повинен відслідковувати, аналізувати, передбачати рівень ризику, ґрунтуючись на внутрішніх даних роботи банку (а саме – персоналу, технологій, систем, устаткування). Таким чином, його першочерговою задачею стає організація діяльності по попередженню збитків, що завдаються операційними ризиками, за рахунок руху інформаційних потоків від низу до верху. Тільки при наявності інформації ризик-менеджер буде мати можливість контролювати операційні ризики.

Отже, в банку повинна бути присутня культура управління ризиком, яка полягає в розумінні сутності ризику, як на рівні керівництва банку, так і на рівні рядових співробітників [1].

При цьому слід пам'ятати, що так як співробітники відіграють основну роль у виявленні операційних ризиків, то постає питання мотивації. Адже повідомляючи ризик-менеджеру про операційну подію, співробітник, як правило, тим самим розкриває свою помилку або помилку свого колеги. Оскільки на початковому етапі роботи по збору внутрішніх даних основна задача – зібрати статистичні дані та привчити персонал повідомляти про втрати, то не варто застосовувати заходи покарання у разі, якщо ризик-менеджер був сповіщений про операційну подію, в той час, коли на випадок приховування потенційних або фактичних втрат, повинні бути введені

штрафні санкції. Доцільною може бути періодична корпоративна розсилка з нагадуванням про необхідність повідомлення про можливі втрати з короткою пам'яткою про те, що таке операційний інцидент.

Крім цього, не варто забувати про необхідність розробки програм обізнаності (розробка навчальних презентацій, проведення семінарів, тренінгів) для працівників банку, з метою формування розуміння сутності операційних ризиків, необхідності та важливості управління ними, а також визначення вагомості ролі кожного з працівників у функціонуванні ефективної системи управління операційними ризиками у банку [8].

Управління операційними ризиками на українському банківському ринку на даному етапі знаходиться на стадії розвитку, тому важливо якісно і відповідально підходити до організації цього процесу, враховуючи досвід зарубіжних і вітчизняних банків. Крім цього, необхідним є вдосконалення комунікацій між банками з обміну інформацією по подіях, пов'язаних з операційними ризиками – випадках реалізації операційних інцидентів, в деяких ситуаціях потрібна налагоджена і ефективна співпраця з правоохоронними органами.

Використовувана на сьогодні в українських банках методологія вимірювання операційного ризику відносно проста і експериментальна і полягає у організації виявлення та фіксування кожного конкретного випадку його реалізації із зазначенням фінансових наслідків, якщо їх можна виміряти кількісно, та у проведенні експертної оцінки бізнес-процесів із застосування якісних підходів оцінки операційного ризику. Небагато банків розвивають складні методи розрахунків і намагаються врахувати негативний фінансовий вплив від реалізації операційного ризику на рівні структури свого капіталу відповідно до кращих зарубіжних практик, наприклад, за вдосконалим підходом розрахунку вимог до регулятивного капіталу «АМА» – advanced measurement approach, згідно регулятивних документів Базельського комітету з банківського нагляду [9].

Надійність банківських установ є особливо важливою для країн, які нещодавно запровадили ринкові механізми функціонування національної економіки. Банківська система України ще має накопичити власний досвід управління подіями і факторами, які можуть спричинити порушення її внутрішньої стабільності. Отже, адаптація ефективних методів та моделей управління операційними ризиками може розглядатися як одна із засад створення власних, вітчизняних підходів щодо забезпечення довгострокової надійності як комерційних банків України, так і банківської системи країни в цілому.

Список використаних джерел:

1. Hoffman D. G. Managing Operational risk: 20 firmwide best practice strategies. – John Wiley&Sons, 2002. – P. 412.
2. Лобанов А. А. Энциклопедия финансового риск-менеджмента. – 2-е изд. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2006. – 878 с.
3. Маккартни М. Риск: управление риском на уровне топ-менеджеров и совета директоров; пер. с англ. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2005. – 234 с.

4. Дьяконов Г. И. Технологии эффективного управления операционными рисками // Банки и технологии. – 2007. – № 1. – С. 7.
5. Балашова Н. Управление операционным риском: анализ современных тенденций // Рынок ценных бумаг. – 2001. – № 7. – С. 4-5.
6. Савченко О. Г. Управління операційним ризиком у банківських установах ЄС // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. пр. – К.: Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. – 2003. – № 41. – С. 18.
7. Крупка М. І., Кончаківський І. В., Скаско О. І. Роль системи оцінки ризиків (COP) у забезпеченні стабільності комерційних банків України // Фінанси України. – 2004. – № 9. – С. 100-101.
8. Harry Driessen ING Institutional&Government Advisory consultant. Матеріали з семінару «Операційний ризик-менеджмент», 31.07.2006.
9. Базельський комітет з банківського нагляду. Міжнародна конвергенція вимірювання капіталу і стандартів капіталу: нові підходи». – Червень 2004.
10. Болгар Т. Н. Особенности разработки и необходимость внедрения стандартов «Базель-2» в национальную банковскую систему // Экономические науки. – 2006. – № 10. – С. 17-18.
11. Губарь Е. А. Базель II не стал первостепенной задачей // Коммерсантъ-Украина. – 2007. – № 197. – С. 8.
12. Козлов А. А. Базельский перевал // Аналитический банковский журнал. – 2006. – № 9. – С. 34.

Кузьменко О.Г.

аспірант,

Українська академія банківської справи

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ СТРАХОВИМ ПОРТФЕЛЕМ

Вплив на формування величини і структури страхового портфеля відбувається в процесі управління ним та має на меті досягнення цілей і завдань страхової компанії на страховому ринку, забезпечення оптимального співвідношення доходності і ризику та отримання бажаного рівня прибутку.

В практиці вітчизняних страхових компаній застосування методів та інструментів управління страховим портфелем має обмежений і поодинокий характер, тоді як в розвинених країнах така діяльність є систематичною і відіграє провідну роль у забезпеченні фінансової стійкості страхових компаній та ефективності їх діяльності.

Серед цілей, що ставить перед собою страхова компанія в процесі управління страховим портфелем, можуть бути: забезпечення фінансової стійкості; одержання максимального прибутку; закріплення позицій на страховому ринку та збереження капіталу; збільшення частки ринку; забезпечення приросту капіталу; забезпечення платоспроможності; мінімізація ризиків.

Одночасне досягнення зазначених цілей є неможливим, оскільки практично кожна із них виключає усі інші. Наприклад, спрямованість страхової компанії на одержання максимального прибутку буде спонукати її